

I/59

Zvonko R u s

Kvartarni sedimenti v
južni Beli krajini
/elaborat in priloge/

Inštitut za geografijo SAZU

Zvonko R u s

Kvartarni sedimenti v
južni Beli krajini

Inštitut za geografijo SAZU

KVARTARNI SEDIMENTI V JUŽNI BELI KRAJINI

Zvonko Rus

KAZALO

Uvod	str.	1.
Kvartarna in recentna sedimentacija v dolini Kolpe	"	1
Recentni prod in možnosti za izkoriščanje	"	3
Veliko Bukovje	"	4
Dragatuško-viniško podolje in svet med Črnomljem in Gradacem	"	5
Izraba kvartarnih sedimentov v zahodni in južni Beli krajini	"	7
Povzetek	"	9
Seznam fotografij	"	10
Seznam profilov	"	11
Seznam kart	"	12

Kvartarni sedimenti v južni Beli Krajini

Študija zajema kvartarne sedimente v dolini Kolpe od Gribelj do Vinice in pa tudi v hribovitem področju Velikega Bukovja. Izredno zanimivo področje za proučevanje geomorfologije kvartarja je vsekakor Dragatuško-viniško podolje in okolica Črnomlja. Vse te mikroregije se ločijo med seboj po značaju reliefa in s tem tudi po različnih pogojih za nastajanje kvartarnih sedimentov. Mnenja sem, da je zato najbolje če obravnava kvartarne sedimente po naslednjih področjih:

- a) Dolina Kolpe od Gribelj do Vinice
- b) Veliko Bukovje med Kolpo ter Dragatuško-viniškim podoljem
- c) Dragatuško-viniško podolje
- d) Svet ob Lahinji od Črnomlja do Gradaca.

Kvartarna in recentna sedimentacija v dolini Kolpe

Kolpa teče od Podklanca pri Vinici pa vse do Gribelj po ozki dolini vrezani v sklade apnenca. Danja ravnica skoraj povsem manjka, tako da neznatnih površin tudi na karto nismo vnašali.

Nad vasjo Gorenjci je prostora le za nekaj metrov široko danjo ravnico, ki se dviga okrog 3 m nad srednjevisoko vodno gladino. Podobnih zasnov danjih ravníc pa opazimo ob Kolpi še nekaj, tako na hrvaški kot tudi na slovenski strani. Nahajajo se predvsem na notrnji zatišni strani rečnih ovinkov. Ostrejši kot je rečni ovinek, širša je praviloma tudi danja ravnica na zatišni strani.

Ker pridejo te ravnice ob visoki vodi še vedno pod vodo in jih vedno znova prekrije plast sveže nasutine, nam je gradivo v njih tudi podatek, kakšno nasutino prenaša Kolpa ob visoki vodi. V številnih golicah, ki nam razkrivajo sestavo danjih ravníc v raziskovanem svetu se pokaže, kako prevladuje v njih mivka ter kako veliko je vmes tudi proda, med katerim tudi do

6 cm dolgi prodniki niso redki. Videti je, da je tu ob visoki vodi vse to gradivo še normalen transportni material ter, da Kolpa debelega proda ne vali samo po dnu struge kot od Gribelj navzdol proti izlivu. Tu naj opozorimo še na to, da je prod v teh ravninah zelo neenakomerno zaobljen. Medtem ko kaže na splošno še kar znatno zaobljenost pa so vmes tudi številni celo prav debeli apniški prodniki, ki so skoraj še povsem nezaobljeni. Množina teh nezaobljenih kosov od kraja do kraja zelo variira, in je zelo zavisna od značaja bližnjih sten s katerih izvirajo. (profila K in L)

V dolini Kolpe pod Preloko je poleg opisane aluvialne danje ravnice dobro ohranjena tudi prva terasa. Nahaja se kot pri Podzemlju, le okrog 1 m nad recentno ravnico ter je do 12 m široka. Sestavlja jo predvsem mivka ter je v njej še veliko manj proda, kot v danji ravnici. Najdeni prodniki so iz karbonatnih peščenjakov, iz kremenovega konglomerata s karbonatnim vezivom ter iz apnenca. Tudi tu je apnenec komaj kaj zaobljen, saj teh prodnikov pri merjenju zaobljenosti v stolpcih nad 200 skoraj ne zasledimo več; prodniki iz ostalih kamenin pa so celo v stolpcih od 400 do 800 zelo močno zastopani, ter so tako na splošno zelo močno zaobljeni.

Zvezi s to teraso naj še opozorimo, da je vseskozi nagnjena proti Kolpi. To tolmačimo z intenzivnim splakovanjem ilovnatga in humoznega gradiva po zelo strmih pobočjih nad njo, delno pa tudi z rahle erozije, do katere pride ob izrednih poplavah, ki to teraso še dosežejo. Ker se nahaja ta terasa že izven območja rednih poplav je ugodna za kmetijsko izrabo, medtem ko danja ravnica za kaj takega sploh ne pride v poštev (profil O).

Med Ziljami in Podklancem, pa je poleg danje ravnice in prve terase deloma ohranjena tudi druga terasa, ki se nahaja 12 - 14 m nad prvo. Prvo teraso sestavlja podobno kot pri Preloki predvsem mivka, medtem ko v drugo teraso zaradi pomanjkanja golic nisem dobil dobrega vpogleda. V ježi se pokaže povsod živoskalna osnova ter je videti, da jo prekriva le tanka plast akumulacijskega gradiva. Nagnjenost te terase

proti Kolpi pa dopušča tudi domnevo, da izvira veliko gradiva na njej iz višjih pobočij od koder se je nanjo napolzel. To gradivo naj bi po tem tolmačenju zapolnilo predvsem oster pregib med pobočji in samo teraso.

Težje pa je z ugotavljanjem teras med Podklancem in Vinico, kjer zavije dolina iz smeri zahod - vzhod proti severoseverovzhodu ter so terase močno uničene. Tu je lepo izražena le danja ravnica in prva terasa. Danja ravnica je enake sestave kot prejšnje, na prvi terasi pa nisem našel prodnikov, pač pa le glino in mivko. Že po nekaj loo metrih zaide Kolpa ponovno med skale, in pri kopališču na Vinici je ohranjena le danja ravnica (profil T) in prva terasa. V višji svet prehaja dolina z ostrim sklanim robom.

Recentni prod in možnosti za izkoriščanje

Kolpa v vsem toku med Vinico in Gribeljem ni nikjer ustvarila plodišč, ki bi imela kakršen koli večji gospodarski pomen. Nekaj več proda je le za jezovi mlinov, včasih pa tudi pred njimi. Ves ta recentni prod je po kameninski sestavi dokaj različen: večino predstavlja dobro zaobljen karbonatni peščenjak, slede prodniki iz apnenca, drobnega konglomerata in končno kremenca.

Prod je na splošno zelo debel, saj so vmes tudi do 15 cm debeli prodniki. Na več krajih smo opazili pod tem prodom še veliko debelejši prod s številnimi do 25 cm debelimi skalami (pri Pobrežju). Da danes Kolpa tega proda ne prenaša več, nam pove največ to, da je ta prod na površini že izbrušen v ravno ploskev. Očitno imamo tu opravka z velike starejše nasutino, ko so bili pogoji za pretransportiranje proda veliko ugodnejši kot so danes.

Zaradi tako skromnih prodišč ni tu niti najosnovnejših pogojev za kakršen koli mehaniziran obrat, lahko pa se uporablja ta prod pri manjših lokalnih gradnjah, za kar ga kmetje prav

radi odvažajo. Ker izraba proda v večjem obsegu ni mogoča tudi nisem delal podrobnih granulacijskih in drugih analiz.

Veliko Bukovje

Svet med Kolpo in Dragatuško-viniškim podoljem, oziroma kratkomalo jugovzhodni del Bele Krajine, navadno imenujemo Veliko Bukovje. To ime uporablja tudi Melik, ki pa se poslužuje tudi krajšega imena "Bukovje", ker je tudi to med Ljudstvom v rabi (Slovenija II/3). Bukovje je v glavnem apniški močno razgiban in zakrasel svet, ki doseže posebno tik nad Kolpe znatne višine (366 m, 391 m). Veliko nižji pa je okrog Bojancev (297 m) kjer se srečuje veliko suhih dolin in dolinic. Pogled s Krtinjaka nad Preloke ali pa od cerkve na Preloki v smeri proti severu proti Marindolu, se zaustavi ob stari močno preoblikovani terasi, ki se nahaja okrog 80 - 85 m nad Kolpe. Podroben ogled te terase je pokazal, da je vrezana v živoskalno osnove ter jo prekrivajo debele plasti rdečih ilovic. Posebno veliko je teh ilovic v dnu in na pobočjih vrtač, medtem ko se pokaže v hrbtih med njimi na številnih krajih živoskalna osnova. Južno od Preloke pa sem našel v globlji golici v tej ilovici tudi močno zaobljen kremenčev prod s še čez 1 cm debelimi prodniki. Nobenega dvoma ni, da bo gledati v tej nasutini akumulacijsko gradivo nekdanje Kolpe (prof. N in M). Kot zanimivost naj še navedemo, da končujejo prav na tej terasi številne suhe dolinice, ki pritekajo iz Bukovja.

Višji svet Velikega Bukovja je zelo nepregleden ter razen neznatnih teras ni najti drugih sledov fluviatilnega preoblikovanja. Kameninska osnova je na debelo prekrita z rdečo ilovico, katere debelina prav take, kot na opisani terasi od kraja do kraja zelo variira. Posebno veliko jo je v spodnjih delih pobočij in v dnu dolin ter vrtač, kamor je bila splaknjena od zgoraj. Vzporedno s tem pretransportiranjem ilovice pa je prišel vmes tudi apniški drobir, ki ga je posebno v povrhnjih plasteh med ilovico zelo veliko (prof. P in R).

Te ilovice izvirajo najbrže še iz predkvartarne dobe.

Tema v prid bi govorila morda manjša nahajališča boksida, ki se nahaja n.pr. med Belčjim vrhom in Knježino. V kvartarju je prišlo najbrže samo do prelaganja teh ilovic iz višjih leg v nižje, o čemer nam zgovorno priča tudi apniški drobir, ki ga je posebno v povrhnjih plasteh, kot smo že rekli, zelo veliko.

Dragatuško-viniško podolje in svet med Černomljem in Gradcem

V vsem tem svetu je bila Lahinja tekom vsega kvartarja odločilen preoblikovalni faktor. Klimatske spremembe so ves razvoj samo modificirale in povzročile nastanek treh teras.

Najnižja med njimi se nahaja okrog 2 - 3 m nad danjo ravnico. Posebno na široko je ohranjena v povirnem delu Lahinje in ob njenih pritokih Nerajčici, Obršici, ob Podturnškem potoku in Turščici. Navzdol po dolini pa jo zasledimo le še pri naseljih Zorenca in Butoraj ter prav fragmentarno pri Černomlju in ob okljuku pri Gradacu. Delno pa je ohranjena tudi še ob Dobljici.

Teraso sestavlja rjava in siva glina ter ilovica ter jo povodnji dosegajo le ob izjemno visoki vodi.

Naslednja višja terasa se dviga z izrazite 12 - 15 m visoko ježo nad pravkar opisano teraso in spremlja Lahinjo vse od povirja pa do izliva v Kolpo. Vseskozi je vrezana v živoskalno apniško podlago ter jo prekriva le tanjka plast ilovice. Na številnih krajih je tudi ta ilovica s terase že odstranjena ter pride na dan apniška živoskalna osnova; ponekod pa je opaziti tudi že prav lepe vrtače.

Tretja, najvišja domnevno še kvartarna terasa, se nahaja okrog 10 - 15 m nad drugo in je na široko ohranjena. V nasprotju z nižjima dvema sedimenti na njej niso več take sklenjene ohranjeni. Povsod prihaja na dan apniška živoskalna osnova in tudi vrtače so po njej prav številne.

Podrobnosti o genezi teh teras smo prepustili bodočim še veliko pdrobnejšim raziskavam. Le po njih višini, ki povsem odgovarja terasam ob Kolpi smemo domnevati, da so z njimi v tesni morfo-genetski zvezi.

Ilovnata naplavina z redkimi prodniki v teh terasah je v znatni meri rezultat plavljenja kraške Lahinje in pritokov deloma pa je gledati v njej tudi naplavino, ki se je odložila ob povodnjih pri zajezevanju Lahinje po Kolpi.

Zelo moremo podčrtati, da so tu poplave še danes pogoste. Še veliko pogostejše pa so morale biti v hladnih oddelkih pleistocena, ko je bil vodni režim Kolpe in Lahinje še veliko bolj različen kot je danes. Tu naj opozorimo samo na znatno pleistocensko zaledenitev povirnih delov Kolpe in s tem na glacialni vodni režim, medtem ko v povirnih delih Lahinje doslej nismo ugotovili ledenikov. Vse to je gotovo še pospeševalo poplave.

Ugoden za vse te pojave pa je bil tudi vseskozi manjši strmec Lahinje, kot nam kaže vzporeden potek teras z današnjim dolinskim dnom, ki izkazuje majhen strmec. V ilustracijo naj samo navedemo, da ima Lahinja na razdaljo 30,3 km, med mlinom v Krivoglavicah in jezom pri Primostku le 18,5 m padca /0,61 °/00 /, Kolpa pa na razdaljo 42 km, med Vinico in Primostkom, kar 29,5 m, torej 0,70 °/00.

Ob tem opisu naj opozorimo še na svet med ceste Črnomelj Vinica na eni ter Turnščico ter Lahinje na drugi strani, ki ga označujemo običajno kot Kanižarska kadunja. Tu prihajajo na dan terciarni sedimenti, ki so posebno na obrobju prekriti s plastjo veliko mlajše, po vsej verjetnosti že pleistocenske peščene ilovice. Ti povrhnji sedimenti, ki so za nas še posebno zanimivi, so za izdelavo opeke najugodnejši (profil G,H). Ko so jih ob starem kopu izčrpali in so začeli kopati v terciarno sivo, trdo glino je kvaliteta opeke hitro padla in prisiljeni so bili odkopati nov glinokop na drugi strani ceste.

Ilovica je zelo homogena, neplastovita, rjavorumena do rjave barve. Značilna je primes kremenčevega peska z zrnji, ki dosežejo v premeru 0,5 mm. Ing. Vovk in ing. Janžekovič ki sta tu raziskovala sta mnenja, da bo gledati v tej ilovici pleistocenski puhlični sediment /po elaboratu za kmetijsko zadrugo v Črnomlju/. Opozarjata tudi na podobne najdbe v okolici Dragatuša, Kvasice in Jerneje vasi. Zaradi značilne homogenosti in neplastovitosti teh sedimentov domnevamo, da so v primarnih legah ter da niso rezultat naknadnega pretransportiranja po pobočjih v doline, kjer bi se zaradi večjih količin ohranili /profili G,H,J, fotografije / . Pri tem pa seveda ne izključujemo možnosti, da nam bodo nove golice v bodočnosti razkrile tudi take sedimente. S takimi možnostmi računamo predvsem pod Vušče, Ratovnikom in Gradnjim skednjem.

Izraba kvartarnih sedimentov v zahodni in južni Beli Krajini

Na vsem obravnavanem področju stoji le en večji opekarniški obrat, to je opekarna Kanižarica.

Bližina dobre ilovice, ki je kopljejo v mehaniziranem glinokopu 200 m stran od opekarnice (fotografija 10) in bližina rudnika rjavega premoga sta omogočila, da se je obrat od nekdanj obrtniške proizvodnje opeke razširil in povečal proizvodnjo. Zaloge odlične ilovice so zadostne saj cenijo debelino uporabnih ilovnatih prsti do le metrov na prostoru velikem skoraj pol kvadratnega kilometra. Obrat pa bi kazalo še razširiti! Analize, ki jih ima uprava v svojem arhivu kažejo, da je opeka izdelana iz te glinice dobra, z majhno deformacijo ob priliki pečenja in zadostuje tehničnim normam in predpisom.

Danes je opekarna vezana na prevoze oz. odvoze opeke s kamioni, bodisi do železniške postaje Črnomelj, bodisi kar do naročnikov. Mnenja sem, da bi se prevoz in s tem tudi proizvodni pocenili v kolikor bi zgradili železniško progo

od železniške proge do Kanižarice. Z gradnjo te proge bi lahko tudi opekarna Kanižarica razširila svojo proizvodnjo in tudi tržišče. Gradnja te lokalne industrijske proge bi bila toliko bolj upravičena, ker so zemeljska dela in nekateri zidani objekti - nadvozi in podvozi v glavnem že narejeni.

To bi bil le del planirane, vendar v celoti danes ne več aktualne proge Črnomelj - Vrbovsko. Mnenja sem, da bi se proga kljub začetnim visokim investicijam, ki bi bile potrebne za njeno izgradnjo hitro rentirala. Zavedati se moramo, da bi progo poleg opekarnе lahko uporabljal tudi rudnik rjavega premoga v Kanižarici, in tudi tovarni Belsad ter Belt, ki se nahajata v neposredni bližini.

Danes znaša proizvodnja opeke v tej opekarni cca 6000 kosov dnevno. Obrat je mehaniziran, le sušilnica je še poljskega tipa in torej delo in učinek močno odvisen od vremenskih oziroma temperaturnih razmer. V opekarni je zaposleno 24 ljudi, ki se doma iz neposredne bližine: Kočevja, Svibnika, Kanižarice, Kvasice in Goleka, le dva iz Črnomlja. Na delo hodijo večinoma peš in s kolesi, trije z mopedom in dva z motornimi kolesi. Opekarna v Kanižarici izkorišča sedanji glinokop šele dve leti. Prej so kopali glino v neposredni bližini pekarne. Ker pa so razkrili sloje stare sive gline iz terciara, ki ni bila primerna za opeke, so začeli kopati mlajše ilovico, ki daje dobre proizvode.

V opekarni Kanižarica proizvajajo poleg navadnih zidakov še votlake raznih vrst. Večina proizvodnje se porabi v bližnjem zaledju, to je v Beli Krajini, deloma pa ^{gre} tudi v okolico Novega mesta in na hrvaško.

Pred drugo svetovno vojno sta živetarili v Kvasici in Dragatušu nekaj časa dve opekarni. Zaradi konkurence Kanižarice je prenehala prva z delom že leta 1937, druga v vasi Dragatuš pa je živetarila vse do leta 1940.

Po drugi svetovni vojni pa so izdelovali opeke v Preloki in Grdinjih, vendar so poskusi same delno uspeli. V pol leta /1946/ so izdelali kmetje za lastne potrebe najnujnejšo opeko, nato pa so zaradi slabe ilovice in premajhnih izkušenj s proizvodnjo prenehali.

Povzetek

V letu 1963 je bilo raziskano področje Velikega Bukovja, dolina Kolpe od Gribelj do Vinice ter Dragatuško-viniško podolje s pokrajino med Črnomljem in Gradcom.

Glavni rezultati raziskav:

Kolpa skoraj ne tvori prodišč; kolikor je teh, prod v njih nima gospodarske vrednosti.

Ob Kolpi so na zatišnih straneh okljukov ohranjeni kosi danje ravnice v višini 3 do 4 m; sestavlja jih poplavna mivka, redki prodniki in grušč. Prva terasa je en meter nad danjo ravnino. Tudi to sestavlja poplavna mivka, med katero se vpletajo redki majhni prodniki. Prvo in drugo teraso je opaziti med Ziljami in Poklancem ter v okolici Vinice, prvo pa tudi še pod Preloko. Teraso so vrezane v živo skalo in prekrite z akumulacijskim materialom. Isti značaj pa ima tudi še veliko višja terasa na vznožju Velikega Bukovja, ki se nahaja 80 - 85 m nad Kolpe.

Dragatuško-viniško podolje s povirjem Lahinje in pritokov je zapolnjeno predvsem z glinenimi sedimenti, le na robovih in v višjem svetu prihaja na dan skalna osnova. Aluvialne ravnice je malo in je zamočvirjena, je pa močno izražena prva terasa, ki se širi ob Lahinji in pritokih. Zoži se le tam, kjer zaide Lahinja v skalno struge. Obširno akumulacije gline v povirju Lahinje in pritokov moramo pripisovati zajezitvam Lahinje s strani Kolpe. Danes Lahinja skoraj ne akumulira več. Ilovica v višjih legah, ki sestavlja drugo in tretjo teraso, je bila nanešena s pobočij Poljanske gore ob sodelcvanju eolske akumulacije.

Ilovice izkorišča opekarna Kanižarica. To je majhen obrat, ki pa ima pogoje, da se razširi, poveča proizvodnjo in tržišče. Investicije za dograditev železniške proge bi se hitro izplačale. Drugod opekarništvo nima pogojev; vsi dosedanji poizkusi so bili brez uspeha, oziroma jih je uničila konkurenca blišnje kanižarske opekarne.

SEZNAM FOTOGRAFIJ

1. Zgradba aluvialne terase ob Kolpi pod Gorenci
2. Rob prve terase pod Gorenci
3. Dolina Kolpe od Grdunov v smeri proti Preloki
4. Dolina Kolpe pred razširitvijo pri Podklanou - vidna prva terasa
5. Pogled na Veliko Bukovje s Krtinjeka
6. Pogled s Krtinjeka proti Marindolu
7. Debele plasti ilovice na robu Velikega Bukovja in stare marindolske terase pod Preloko
8. Ob izviru Lahinje vidni prva terasa in aluvialna ravnina
9. Prva terasa ob Lahinji
10. Clinokop Kanižarske epekarne

SEZNAM PROFILOV

- A Okljuk pri Gradacu
- B Gradac - nasproti gostilne Štampar
- C Gradac - izkop marmorja (400 m zahodne od žel. postaje)
- D Izkop marmorja SZ od Vranovič
- E Golica ob cesti Gradac - Vranoviči
- F Golica ob cesti Črnemelj - Mavrlen
- G Usek ob bodoči železnici pri rudniku Kanižarica
- H Opekarniški kop v Kanižarici
- I Usek ob bodoči železniški progi Črnemelj - Vrbovske
- J Ob Lahinji v bližini naselja Mala Lahinja
- K Ob Kelpi - nasproti Mlina (kota 145 m)
- L Ob Kelpi - 100 m od kote 145 m navzgor po reki
- M Tik južno od Preloke
- N Golica ob poti Preloka - Kreci
- O Preloka- ob Mirnu na Kelpi
- P Ob poti na Krtinjak (med Preloke in Vinice)
- R Severne od Preloke - 500 m JZ od kote 304 m
- S Grdun - med Vinice in Preloke
- T Vinica - ob mostu preke Kolpe

SEZNAM KART

1. Razprostranjenost in struktura kvartarnih sedimentov
2. Karta z lokacije golic in opekarn
merilo 1 : 50.000



**SLOVENSKA AKADEMIJA
ZNANOSTI IN UMETNOSTI
LJUBLJANA**

Zvonko R u s

Kvartarni sedimenti v
južni Beli Krajini
lo fotografij











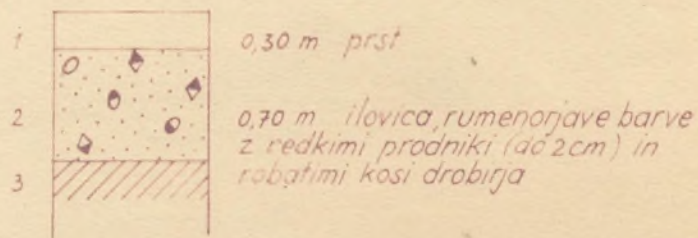








A OKLJUK PRI GRADACU
(cca 50 m od podrtega mostu pod
Gradaškim gradom)



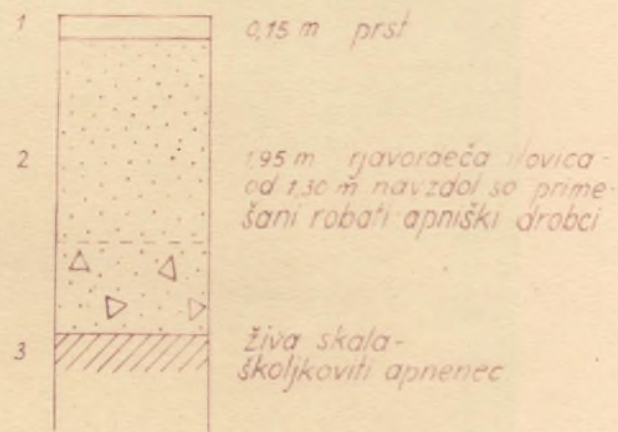
**B GRADAC nasproti gostilne
Štampahar**



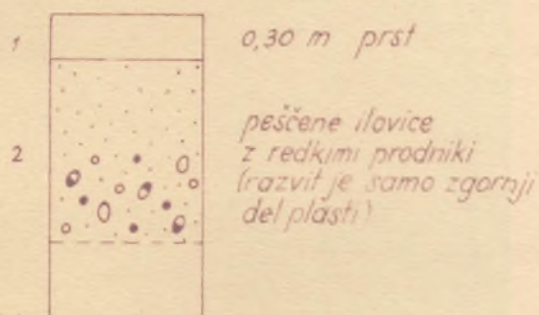
C GRADAC
izkop marmorja /400 m zah od žel. post./



**D IZKOP MARMORJA SZ OD
VRANOVIČ**



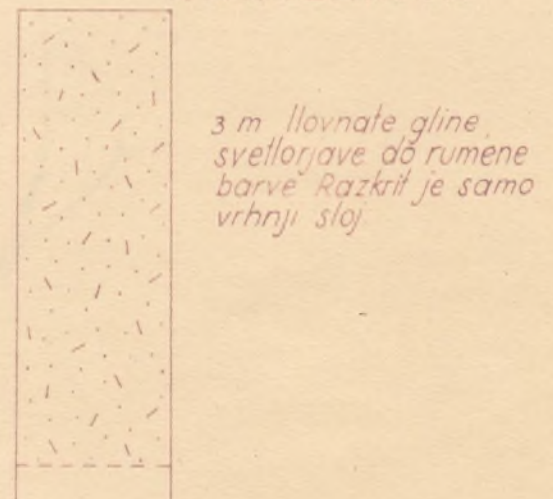
**E GOLICA OB CESTI
GRADAC - VRANOVIČI**



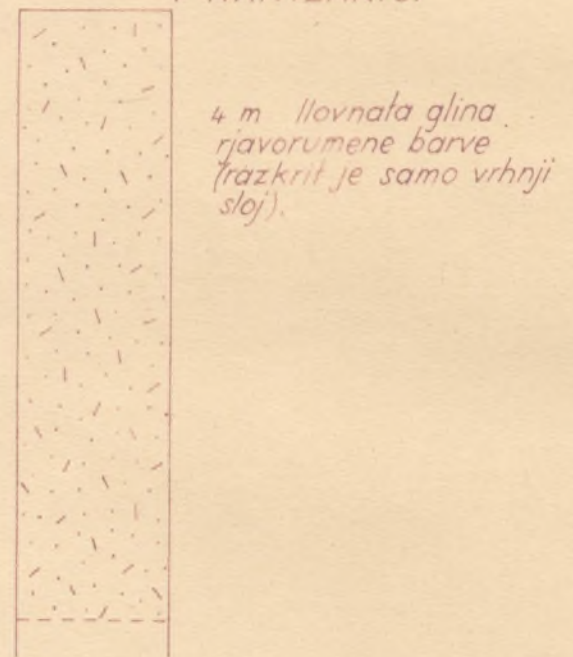
**F GOLICA OB CESTI
ČRNOMELJ - MAVRLEN**



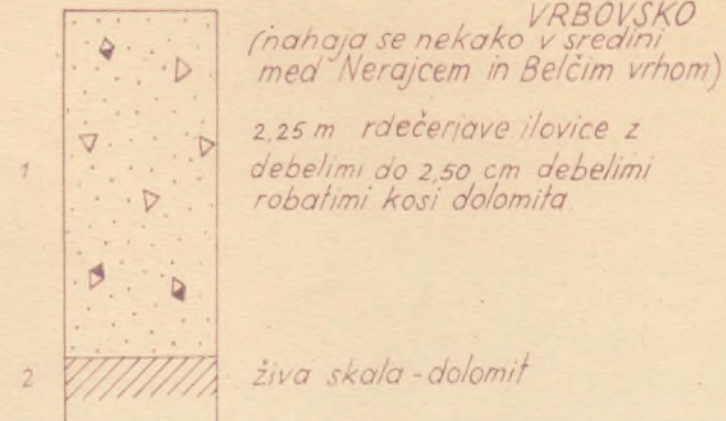
**G USEK OB BODOČI
ŽELEZNIČI PRI RUDNIKU
KANIZARICA**



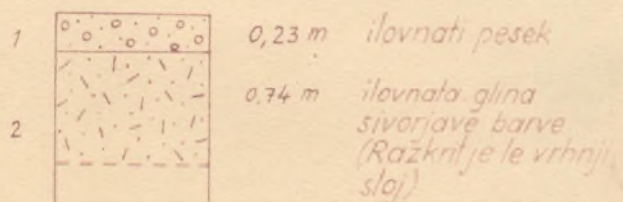
**H OPEKARNIŠKI KOP
V KANIZARICI**



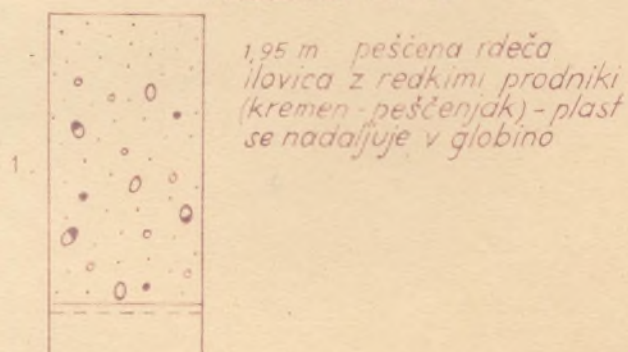
**I USEK OB BODOČI
ŽELEZNIŠKI PROGI ČRNOMELJ-
VRBOVSKO**



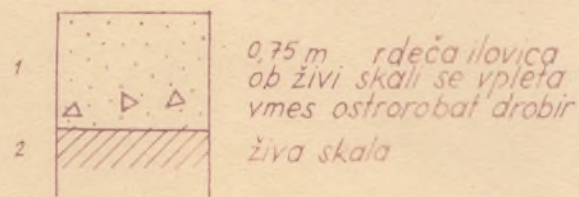
J OB LAHINJICI V BLIŽINI
NASELJA MALA LAHINJA



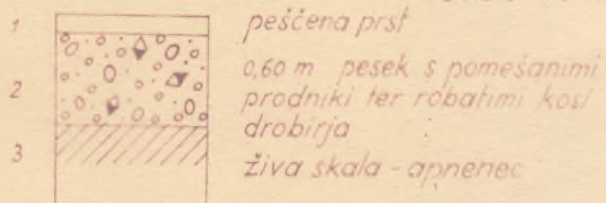
N GOLICA OB POTI
PRELOKA-KROCI



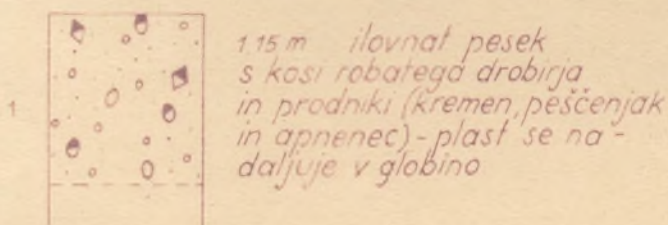
S GRDUNI
MED VINICO IN PRELOKO



K OB KOLPI - NASPROTI MLINA
s kota 145 m



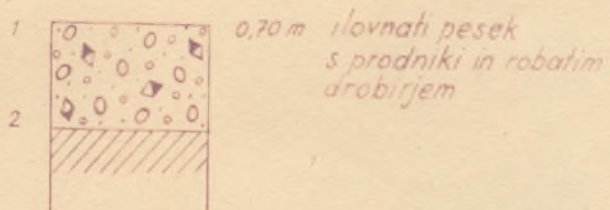
O PRELOKA - ob Mlinu na Kolpi



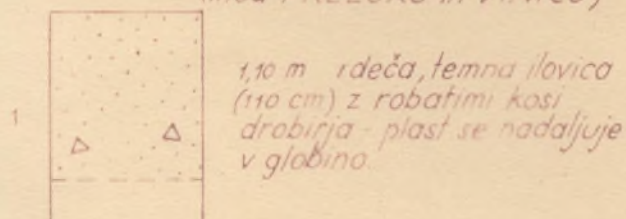
T VINICA -
OB MOSTU PREKO KOLPE



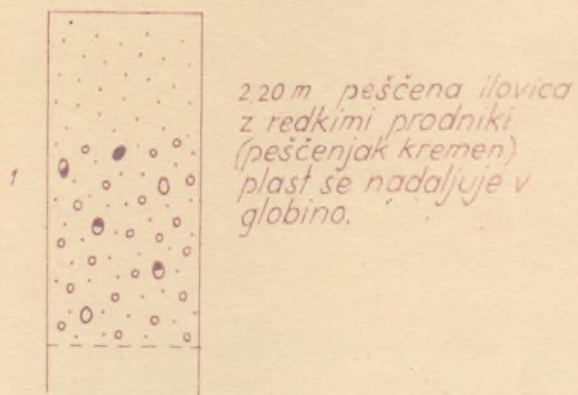
L OB KOLPI - 100 m od kote
145 m navzgor
po reki



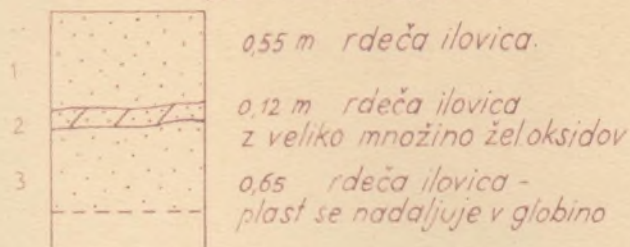
P Ob poti na KRTINJAK
(med PRELOKO in VINICO)

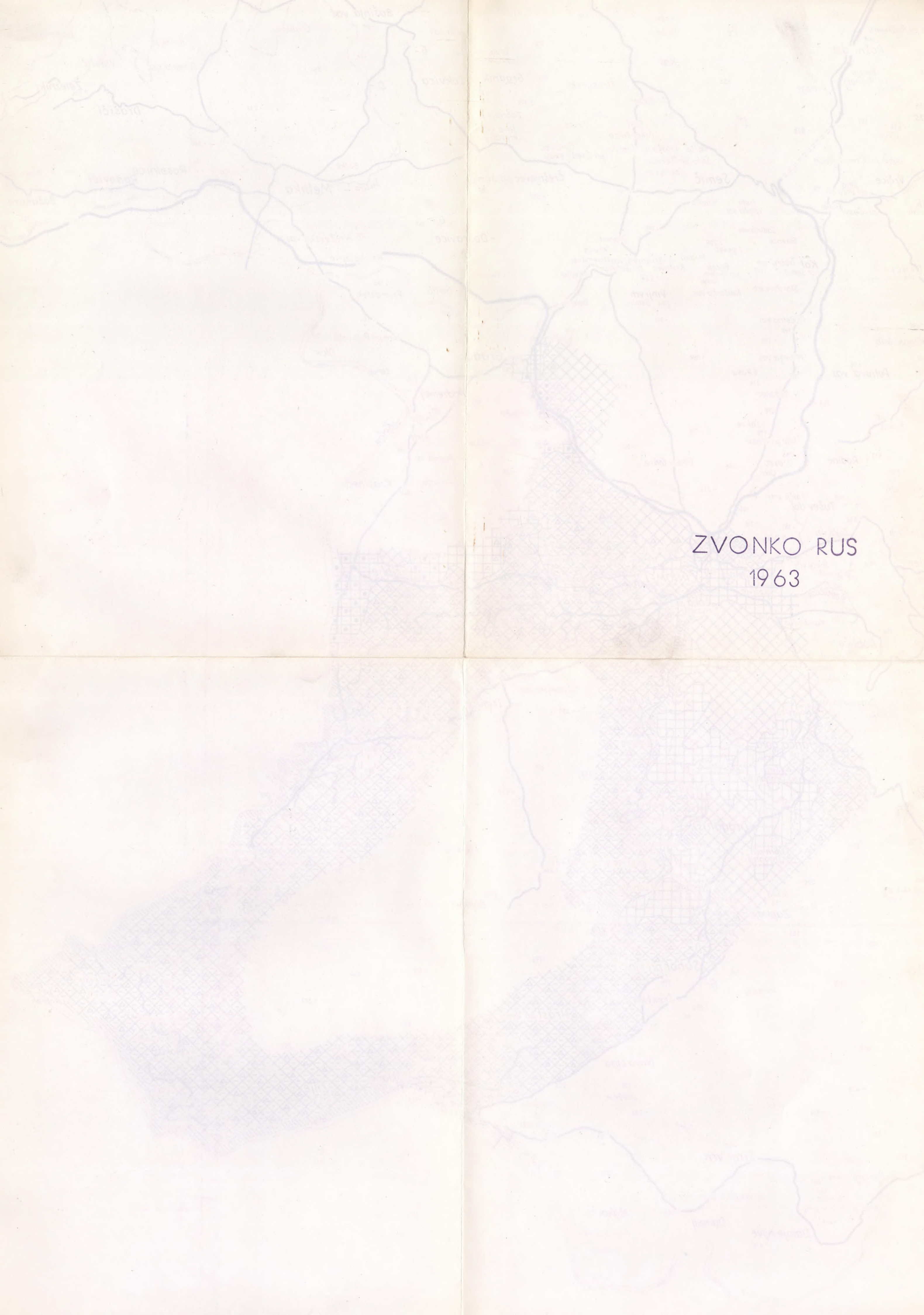


M Tik južno od PRELOKE



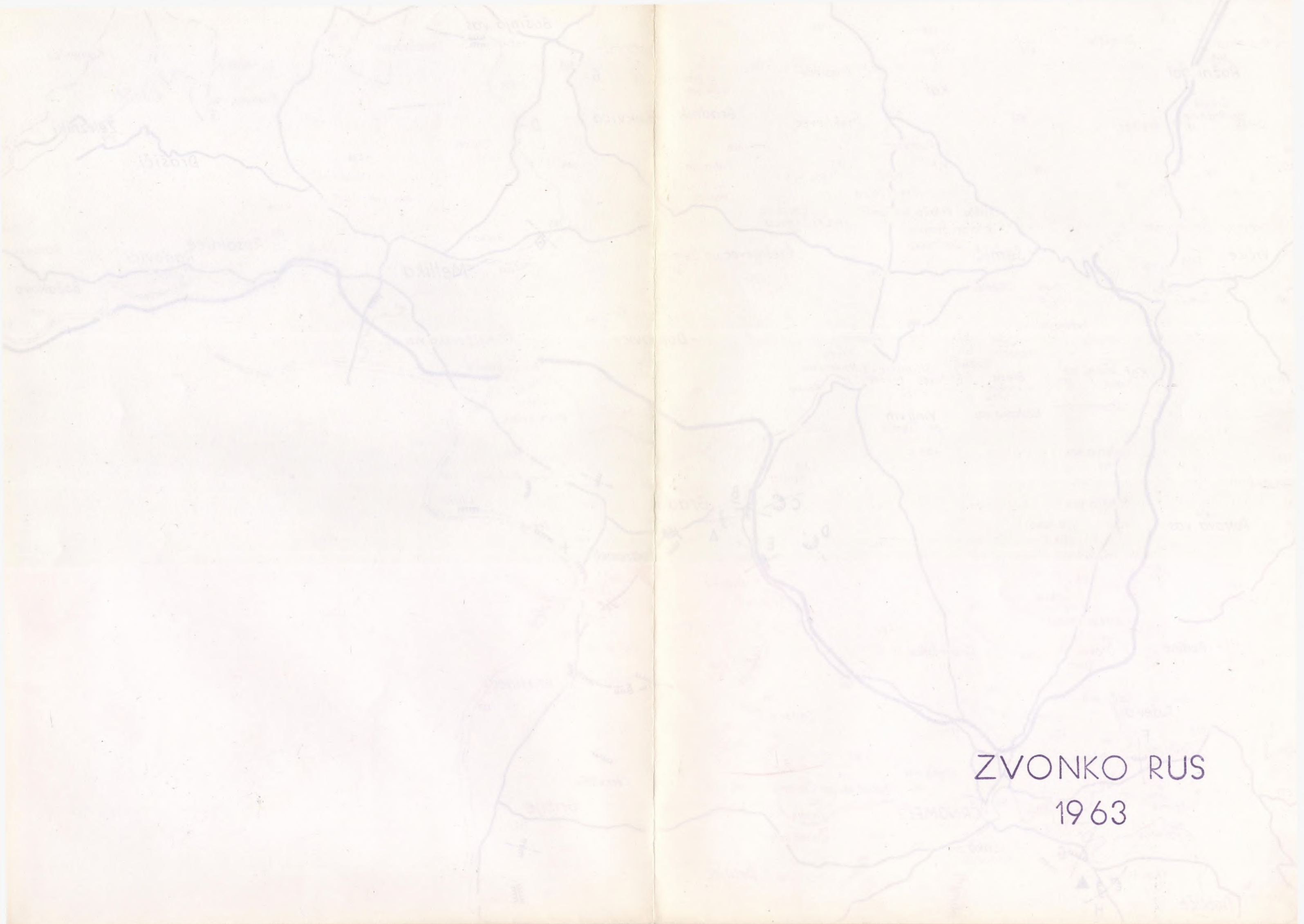
R Severno od PRELOKE
500 m JZ od kote 304 m





ZVONKO RUS
1963





ZVONKO RUS
1963







ЗВОНКО РУС



